

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Микитенко Наталії Олександрівни

на дисертацію Смелікової Вікторії Борисівни

«Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

в спеціалізовану вчену раду К67.051.02 в Херсонському державному університеті

Дослідження Смелікової Вікторії Борисівни присвячене актуальній в умовах глобалізаційних економічних і політичних процесів сьогодення проблемі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Оскільки на світовому ринку праці зростає попит на висококваліфікованих моряків, які можуть вільно спілкуватися у багатонаціональних екіпажах, перед вищими морськими навчальними закладами стоїть завдання підготувати курсантів до ефективної професійно-орієнтованої комунікації мовою глобального спілкування – англійською на рівні компетентного володіння нею. Відтак, виникає необхідність упровадження ефективних технологій навчання, які стимулюватимуть курсантів до спілкування. Аналіз міжнародного і вітчизняного педагогічного досвіду переконує, що цьому значною мірою сприяють кейс-технології. Вони створюють атмосферу реальної практики розв'язання конкретних професійних завдань і вимагають від курсантів уживання в роль членів суднового екіпажу, дозволяють їм самостійно й творчо засвоювати необхідні знання, формувати навички і уміння, приймати обґрунтовані рішення, брати відповідальність за їх виконання та результати, що неможливо без високого рівня готовності майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування.

Проведений дисертанткою аналіз джерел з теми дослідження довів, що проблема підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій вивчена і висвітлена у науково-педагогічній літературі лише частково.

Авторкою дисертаційного дослідження були виявлені суперечності між:

- потребою суспільства у висококваліфікованих майбутніх судноводіях та недостатнім рівнем їх підготовки до професійно-орієнтованого спілкування у вищих морських навчальних закладах;

- необхідністю модернізації підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування та недосконалістю означеного процесу;

- наявністю значного педагогічного потенціалу кейс-технологій у підготовці майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування та нерозробленістю спеціальної методики їх застосування.

Чітка постановка проблеми й коректно визначений його методологічний апарат дали дисертантці можливість здійснити систематизацію матеріалу, що висвітлює особливості підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій на основі аналізу значної кількості науково-педагогічної літератури та Інтернет-джерел (340, із яких 48 – іноземною мовою).

Відзначимо продуману логічну структуру дисертаційного дослідження як його позитивну характеристику. Дисертація В. Б. Смелікової традиційно складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків (19). Структурні частини роботи представляють поетапний аналіз проблеми підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

Так, у вступі дисертанткою обґрунтовано актуальність і ступінь розкриття проблеми дисертаційної роботи; визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи та базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи; подано відомості про апробацію основних положень та отриманих результатів наукового дослідження, наведено інформацію про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні передумови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій» здійснено аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми, охарактеризовано поняттєво-категорійний апарат дослідження, уточнено сутність ключових понять

дослідження: «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв», «готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування»; з'ясовано особливості застосування кейс-технологій.

У дослідженні поняття «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв» трактується як усвідомлений процес обміну інформацією англійською мовою під час професійної взаємодії, яка передбачає наявність взаєморозуміння між майбутнім судноводієм та представниками судноплавної галузі (які належать до різних культур) з метою управління судном та діяльністю екіпажу, здійснення безпечних морських перевезень та охорони навколишнього середовища.

Контент-аналіз джерел з проблеми дослідження, здійснений у першому розділі дисертації, дозволив дисертантці зробити висновок про те, що застосування кейс-технологій сприяє розвитку самостійного мислення майбутніх судноводіїв, умінь вислуховувати й враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловлювати свою думку як рідною, так і іноземною мовами. За допомогою цих технологій курсанти мають можливість вдосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення поставленої проблеми, розвинути комунікативну компетентність, а також особистісні та професійні якості. Аналіз зарубіжних і вітчизняних досліджень дав змогу визначити категорійний апарат кейс-технологій, який складається із термінів «кейс», «ситуація» або «ситуативне завдання», «аналіз» і «аналіз ситуації», систематизувати типологію кейсів і схарактеризувати етапи роботи викладача та курсантів над кейсом. Визначено, що для підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування в якості кейсів використовуються автентичні тексти-рапорти з описом проблем, нещасних випадків або аварій, що насправді сталися на різних судах. Вони містять інформацію, яку курсанти повинні проаналізувати, взаємодіючи виключно англійською мовою, з використанням наявного у них комплексу професійних знань, навичок та умінь; на основі здійсненого аналізу знайти рішення проблеми та обґрунтувати його.

У другому розділі «Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій» проаналізовано сучасний стан підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, обґрунтовано критерії та показники, схарактеризовано рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, проаналізовано результати констатувального етапу експерименту, виокремлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

З урахуванням змісту підготовки майбутніх судноводіїв дисертантом розроблено критерії та показники для визначення рівнів готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування:

- мотиваційно-ціннісний (сформованість мотивації до професійно-орієнтованого спілкування, комунікативної толерантності, мотивації до успіху у процесі професійно-орієнтованого спілкування);
- когнітивний (знання з іноземної мови професійного морського спрямування, знання про особливості вербального та невербального спілкування, знання етичних норм ведення професійно-орієнтованого спілкування);
- діяльнісний (здатність до розв'язання конфліктів під час професійно-орієнтованого спілкування, рівень самоконтролю під час професійно-орієнтованого спілкування, уміння володіти нормами та культурою професійно-орієнтованого спілкування).

Результати діагностування оброблялись відповідними методами математичної статистики. Для статистичного підтвердження відсутності відмінностей між контрольною та експериментальною вибірками використовувався критерій Пірсона. Обробка результатів констатувального етапу виявила статистичну однорідність обох груп.

Аналіз наукової літератури, виявлення специфіки професійної освіти майбутніх судноводіїв дозволили Вікторії Борисівні обґрунтовано визначити педагогічні умови підготовки майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування, а саме:

- формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв;
- розроблення інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування;
- інтеграція кейс-технологій, нових і традиційних методів та форм навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій» експериментально реалізовано педагогічні умови, розроблено й апробовано модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, проаналізовано результати експериментальної роботи та перевірено їх достовірність за допомогою відповідних методів математичної статистики.

Згадана дидактична модель (стор. 171-193 дисертації, с. 11-13 автореферату) включає цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний та оцінювально-результативний блоки і реалізується впродовж трьох послідовних етапів: мотиваційно-цільового, змістово-діяльнісного, результативно-творчого.

Експериментальне навчання сприяло змінам на рівні змісту, форм і методів підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, позитивно вплинуло на мотивацію курсантів до вивчення іноземної мови, про що красномовно свідчать отримані дані інтерпретації кількісних показників вимірюваних у ході експерименту явищ.

Аналіз рецензованого дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що В. Б. Смелікова вдало визначила його методологію й ефективно застосувала науковий апарат, чітко й об'єктивно сформулювала ідеї, положення та висновки. Дисертантка досягла мети дослідження, успішно вирішивши усі поставлені завдання, а саме: здійснила аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та уточнила сутність його ключових понять; визначила критерії, показники та

рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування; теоретично обґрунтувала й реалізувала педагогічні умови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій; розробила й експериментально перевірила ефективність моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками – системністю та логічністю викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази, використанням результатів педагогічного дослідження.

Дослідження відзначається науковою новизною, оскільки у ньому вперше:

- розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, яка містить чотири блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний та оцінювально-результативний, а також сукупність науково обґрунтованих педагогічних умови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій;

- уточнено сутність ключових понять: «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв», «готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування»;

- конкретизовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), показники та рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування.

Подальшого розвитку набули положення щодо підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування через застосування в навчальному процесі кейс-технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці, апробації та впровадженні навчально-методичного комплексу, спрямованого на підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, який складається із спецкурсу «Основи професійно-

орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв», навчального посібника «Cases on Board Vessels», комплексу комунікативних тренінгів та вправ, матеріалів для лекційних, семінарських та практичних занять, діагностувальних методик для виявлення рівнів готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування.

Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами вищих морських навчальних закладів для оновлення методик навчання іноземної мови та удосконалення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу з іноземної мови, під час підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності, а також курсантами для самостійної роботи.

Аналіз дисертаційної роботи та автореферату Смелікової Вікторії Борисівни дозволяє дійти висновку, що дисертантка на високому рівні володіє методами контент-аналізу, концептуально-порівняльного та структурно-системного аналізу, планування й проведення наукового дослідження, узагальнення й аналізу одержаних результатів. Ідеї і висновки, що становлять суть дисертації, сформульовано нею самостійно. Положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, ґрунтовно викладені в опублікованих науково-методичних працях дисертантки. Кількість та повнота висвітлення положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях Смелікової Вікторії Борисівни за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Автореферат дисертації відображає зміст її основних положень. Укладені дисертанткою додатки логічно й гармонійно доповнюють зміст дисертаційного дослідження.

У цілому позитивно оцінюючи науковий доробок Смелікової Вікторії Борисівни, необхідно висловити деякі критичні судження:

1. В моделі обґрунтовано наведено перелік принципів підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, хоча у різних структурних підрозділах роботи простежується використання багатьох інших принципів, зокрема, диференціації, інформатизації, самостійності та свідомості тощо, що утруднює сприйняття

моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій як цілісної системи.

2. У дослідженні ігнорується роль особистісного фактору у процесі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Зокрема, в дисертації не представлено психолого-педагогічного портрета майбутніх судноводіїв та їх професіограми, проте робота тільки виграла б, якби згадані аспекти були враховані при розробці моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.
3. З метою достовірної перевірки ідентичності кількісних показників контрольної і експериментальної груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту, а також оцінки статистичної значущості відмінностей кількісних показників контрольної і експериментальної груп на формуальному етапі, дисертантка застосувала критерій Пірсона, попередньо не обґрунтувавши доцільність застосування саме цього критерію. Рекомендується за допомогою відповідних методів математичної статистики (частотна гістограма, нормально-імовірнісний графік та ін.) здійснювати попередню перевірку вибірок контрольної та експериментальної груп на нормальність розподілу їх кількісних показників.
4. В обґрунтованій і сконструйованій Вікторією Борисівною моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій відсутній корегувальний компонент (с. 171-193 дисертації, с. 11-13 автореферату). Бажано було б зупинитися на аналізі механізмів корекції ефективності процесу підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій як у теоретичному обґрунтуванні моделі, так і на кожному із етапів експериментальної роботи.
5. Висновки до дисертації дають надто стислі відповіді на поставлені завдання дослідження.

Проте, зазначені зауваження і рекомендації не впливають на загальний науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані дисертанткою.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць дає підстави зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження Смелікової Вікторії Борисівни є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів робота **Смелікової Вікторії Борисівни «Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій»**, відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а Смелікова Вікторія Борисівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Микитенко Н.О.

Підпис Микитенко Н.О. засвідчую:

учений секретар Львівського національного
університету імені Івана Франка

29.11.17 р

доц. Грабовецька О.С.